

Kobiece tajemnice Karolinki

Archiwalne źródła do dziejów stroju Śląska Opolskiego

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

Wystawa przygotowana przez Archiwum Państwowe w Opolu

Koncepcja ideowa wystawy:
prof. dr hab. Mirosław Lenart, dr Aleksandra Starczewska-Wojnar

Wybór i opracowanie materiałów:
dr hab. Małgorzata Łżykowska, Justyna Sowińska

Projekt graficzny:
Mirosław Słomski

Druk:
Drukarnia Sady

Nakład:
500 egzemplarzy

Opole 2020

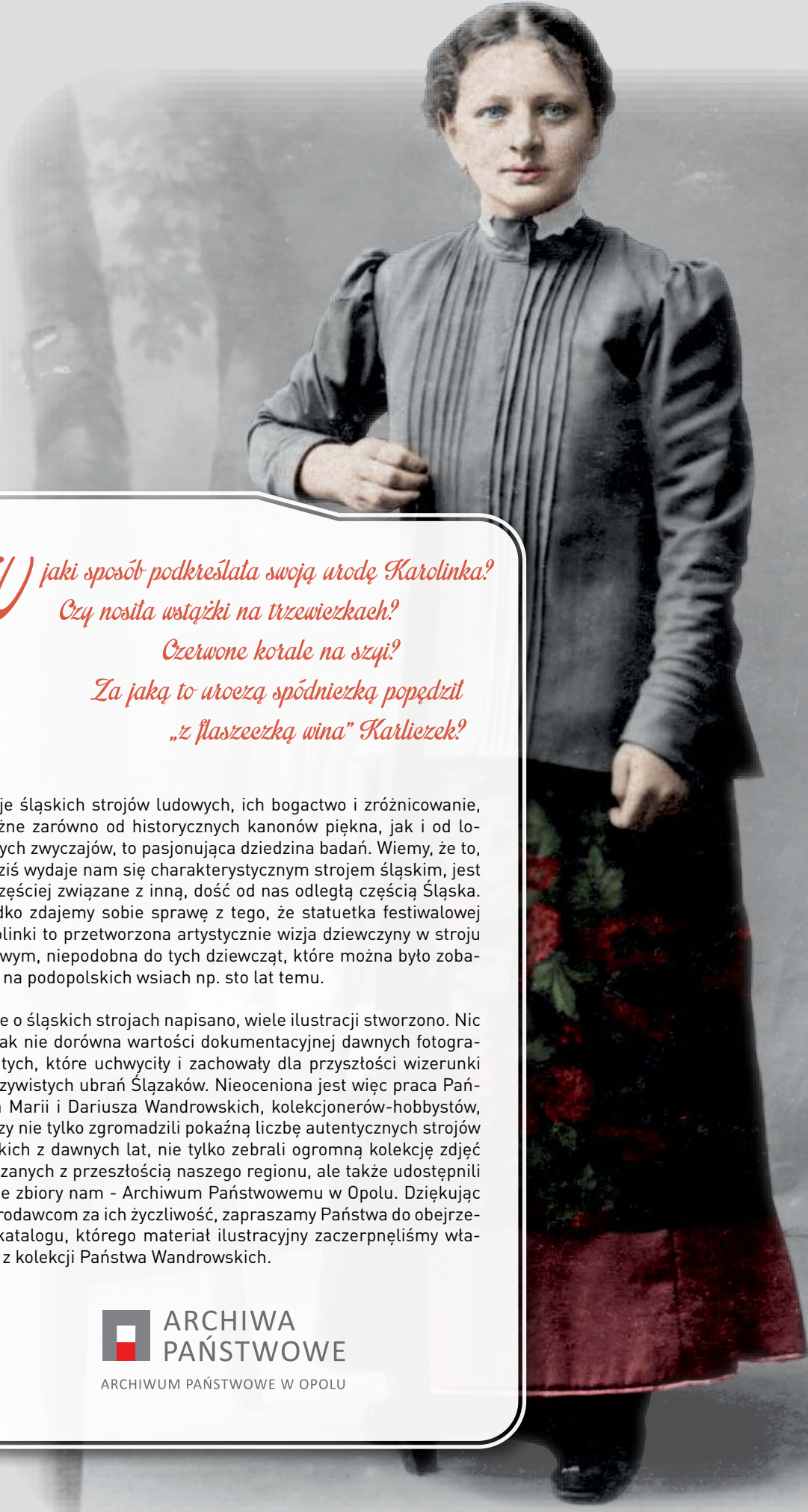
 **ARCHIWA
PAŃSTWOWE**
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

ISBN 978-83-953026-9-5

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

*W jaki sposób podkreślała swoją urodę Karolinka?
Czy nosiła wstążki na tęczewieczkach?
Czerwone korale na szyi?
Za jaką to uroczą spódnieczką popędził
„z flaszeczką wina” Karliczek?*

Dzieje śląskich strojów ludowych, ich bogactwo i zróżnicowanie, zależne zarówno od historycznych kanonów piękna, jak i od lokalnych zwyczajów, to pasjonująca dziedzina badań. Wiemy, że to, co dziś wydaje nam się charakterystycznym strojem śląskim, jest najczęściej związane z inną, dość od nas odległą częścią Śląska. Rzadko zdajemy sobie sprawę z tego, że statuetka festiwalowej Karolinki to przetworzona artystycznie wizja dziewczyny w stroju ludowym, niepodobna do tych dziewcząt, które można było zobaczyć na podopolskich wsiach np. sto lat temu.

Wiele o śląskich strojach napisano, wiele ilustracji stworzono. Nic jednak nie dorówna wartości dokumentacyjnej dawnych fotografii - tych, które uchwyciły i zachowały dla przyszłości wizerunki rzeczywistych ubrań Ślązaków. Nieoceniona jest więc praca Państwa Marii i Dariusza Wandrowskich, kolekcjonerów-hobbystów, którzy nie tylko zgromadzili pokaźną liczbę autentycznych strojów śląskich z dawnych lat, nie tylko zebrali ogromną kolekcję zdjęć związanych z przeszłością naszego regionu, ale także udostępnili swoje zbiory nam - Archiwum Państwowemu w Opolu. Dziękując Ofiarodawcom za ich życzliwość, zapraszamy Państwa do obejrzenia katalogu, którego materiał ilustracyjny zaczerpnęliśmy właśnie z kolekcji Państwa Wandrowskich.

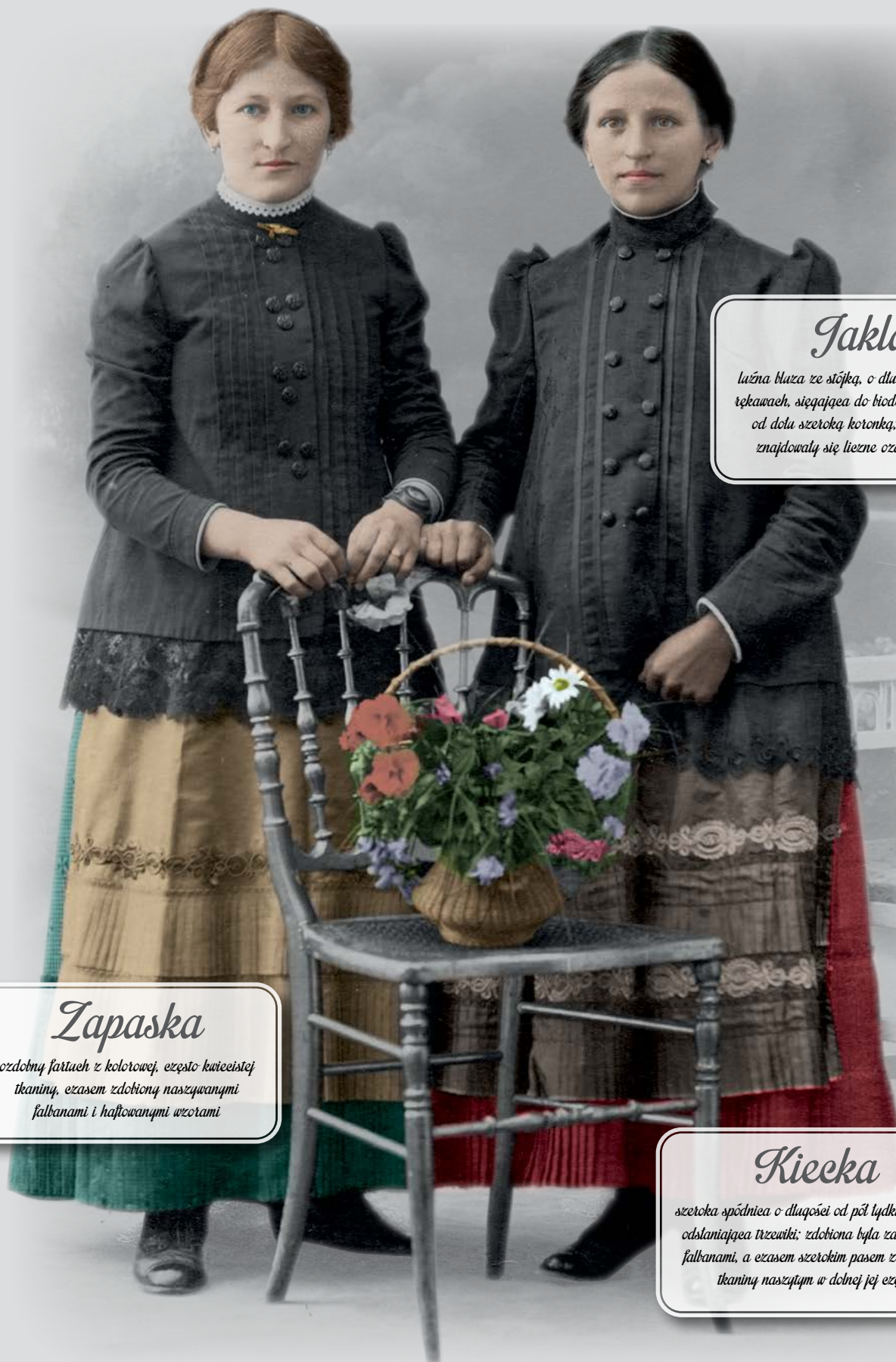

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W OPOLU

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Jakla

luźna bluza ze stojką, o długich, bujastych rękawach, sięgająca do bioder i wykończona od dołu szeroką koronką; na przodzie znajdowały się liczne ozdobne guziki

Zapaska

ozdobny fartuch z kolorowej, często kwiecistej tkaniny, czasem zdobiony naszywanymi falbanami i haftowanymi wzorami

Kiecka

szeroka spódnica o długości od pół tyłki do kostek, odsłaniająca trzewiki; zdobiona była zakładkami, falbanami, a czasem szerokim pasem z kolorowej tkaniny naszytym w dolnej jej części

Śląski strój ludowy ukształtował się w ciągu XIX wieku i wkrótce potem zaczął stopniowo zanikać. Najpierw zrezygnowali z niego mężczyźni, którzy zaczęli ubierać się „po miejsku”, w garnitury niewiele różniące się od współczesnych. Kobiety dłużej zachowały swoje stroje ludowe, cenne ze względu na drogie materiały, z jakich zostały uszyte, oraz pracochłonne zdobienia (hafty i koronki). Podstawowe części ludowego stroju kobiecego to jakla, kiecka i zapaska.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Zapaska

*ręcznie haftowany, ozdobny fartuch
z charakterystycznym motywem róży*

Mazelonka

*wełniana spódnica sięgająca nad kostkę,
praktyczna dla kobiet ciężko pracujących w domu*

Płytke pantofle i jasne pończochy

Tradycyjna spódnica śląska była nazywana mazelonką, od włoskiego „meza lana” – średnia wełna, ponieważ sztyto ją wtaśnie z wełnianych tkanin. Jej długość nad kostkę, praktyczna dla kobiet ciężko pracujących w domu i obejściu, budziła jednak zgorzelenie za oceanem, gdy Ślązaczki w swoich strojach ludowych pojawiły się tam wraz z falą osadników w połowie XIX wieku. W ciepłych porach roku młode kobiety nosiły na nogach płytke pantofle zapinane na pasek oraz jasne pończochy. Na prezentowanym zdjęciu zwraca ponadto uwagę ręcznie haftowana zapaska, z charakterystycznym motywem róży.

Kobiece tajemnice Karolinki

Broszka

*złota broszka pod szyją, kolczyki w uszach
i szeroka obręczka - oznaki zamożności kobiety*

Jakła

*u bogatszych kobiet wykonana z drogiej tkaniny
we wzory roślinne, o satynowym połysku*

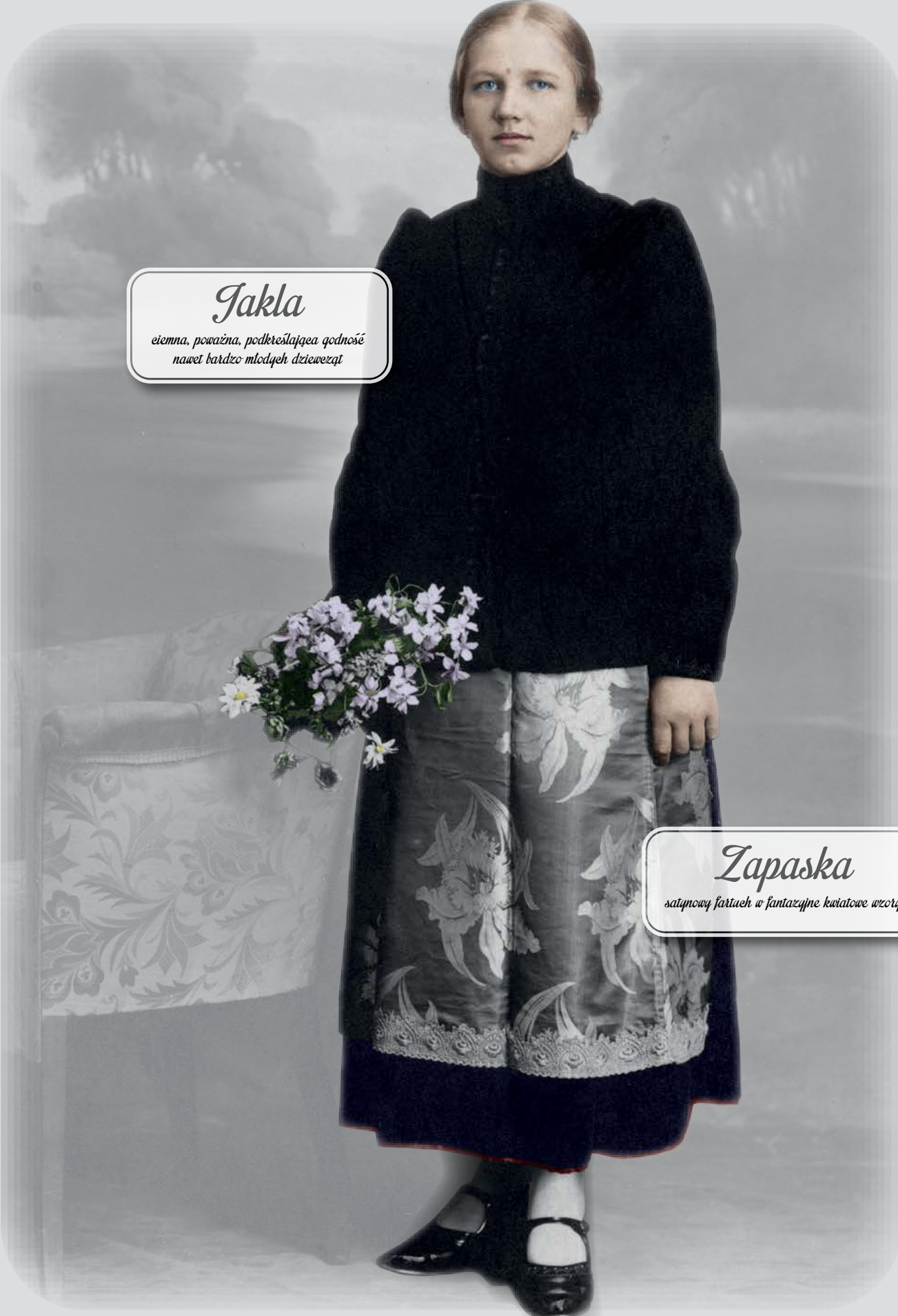
Zapaska

*jasna, falbaniasta,
zdobiona u dołu koronką*

Oto idealna sylwetka kobiety zgodnie z ówczesnymi kanonami piękna: miała stanowić trójkąt, od gładko przyczesanej głowy do szeroko rozpościerającej się spódnicy, bez wcięcia w tali. Aby poszerzyć figurę w biodrach, podwiązywano pod spódnicą watek z materiału, zwany kietbaśnicą. Bogatsze kobiety mogły pozwolić sobie na zakup drogich materiałów tkanych we wzory roślinne, o satynowym połysku. Ciemnej jakli i ciemnej spódnicy towarzyszy tutaj jasna, falbaniasta zapaska, zdobiona u dołu koronką. Osoba na zdjęciu ma także broszkę pod szyją, a w uszach kolczyki. Gładko przyczesane włosy prawdopodobnie są splecione w sptywający na plecy warkocz.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Jakla

*ciemna, poważna, podkreślająca godność
nawet bardzo młodych dziewcząt*

Zapaska

satynowy fartuch w fantazyjne kwiatowe wzory

Ciemne barwy strojów kobiecych miały świadczyć o powadze i godności osoby. Nawet młode dziewczyny ubierały się raczej poważnie, pozwalały sobie jedynie na jasne pończochy i kolorowe zapaski. Na fotografii dziewczyna z dumą prezentuje jasną zapaskę z satyny w fantazyjne kwiatowe wzory.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Mandar

szelegowego armii piuskiej
w charakterystycznym kolorze feldgrau

Naszyjnik z krzyżykiem

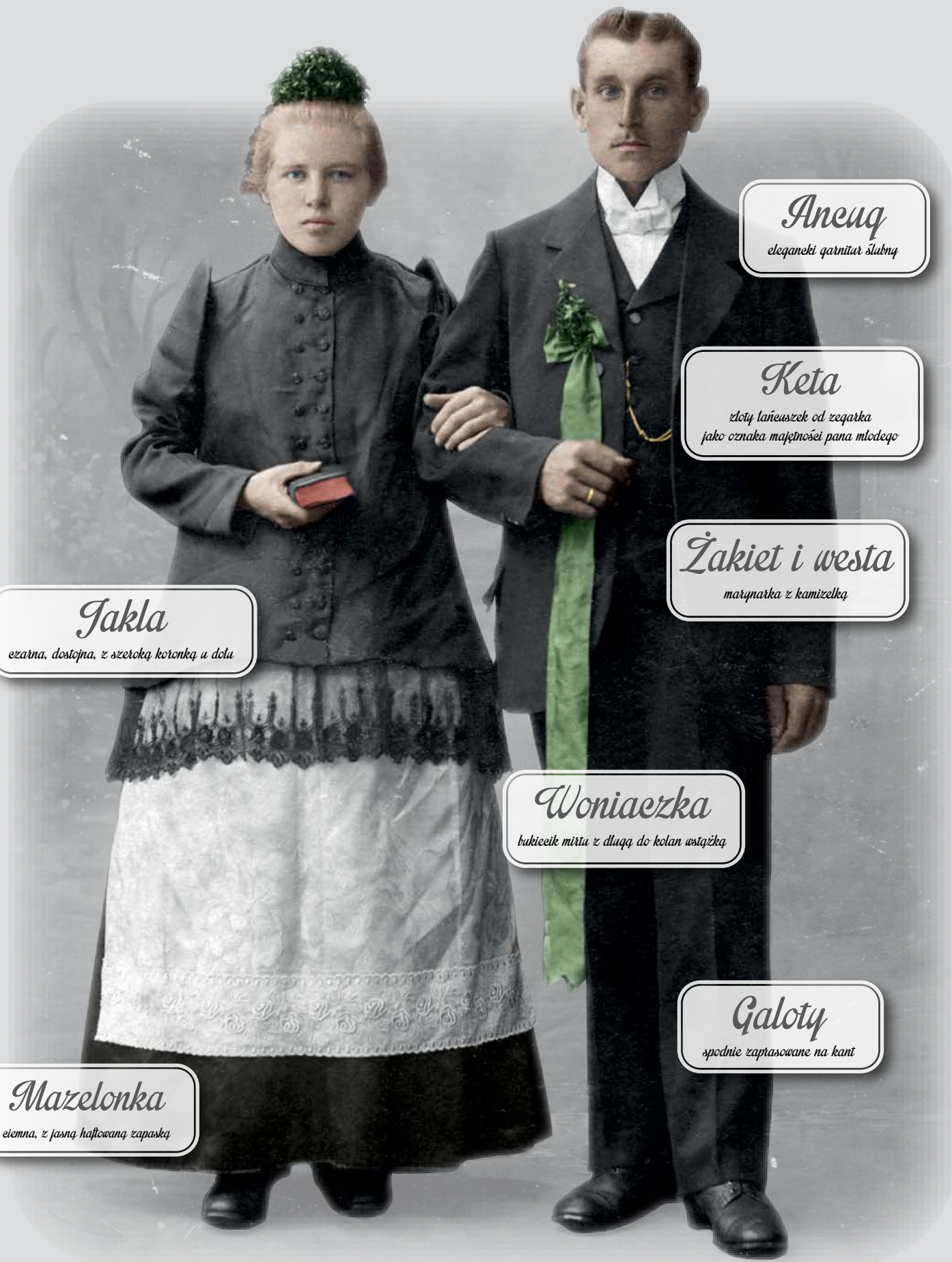
Zapaska

fartuch z tkaniny zdobiony naszywanymi
falbanami i haftowanym wzorem

Mężczyźni pozostający w służbie wojskowej na różnych uroczystościach pojawiali się zwykle w mundurach. Zdjęcie uderzająco przedstawia różnicę między skromnym, pozbawionym wszelkich ozdób strojem męskim a cennym, ozdobnym, swoiście eleganckim strojem kobiecym. Kobieta na zdjęciu nosi naszyjnik z krzyżykiem. Krzyżyk był obowiązkowym elementem każdego naszyjnika, także ludowych sznurów koralowych.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Aneug

elegancki garnitur ślubny

Keta

*złoty łańcuszek od zegarka
jako oznaka majątności pana młodego*

Żakiet i westa

marynarka z kamizelką

Jakla

czarna, dostojna, z szeroką koronką u dołu

Woniaeczka

bukiecik mirtu z długą do kolan wstążką

Mazelonka

ciemna, z jasną haftowaną zapaską

Galoty

spodnie zaprasowane na kant

Oto para młoda. Pan młody ubrany jest „po miejsku”, w garnitur składający się ze spodni zaprasowanych na kant, kamizelki i marynarki. Do tego biała koszula z zagiętym, sztywnym kołnierzykiem i biała muszka. Do klapy ubrania przypięta jest „woniaeczka” – bukiet mirtu z długą do kolan wstążką, charakterystyczny element ubioru weselnego. Łańcuszek do zegarka tkwiącego w kieszonce zdradza człowieka majątnego. Panna młoda jest ubrana w strój ludowy. Do ślubu idzie w ciemnej, prawdopodobnie czarnej jakli z szeroką koronką u dołu, w ciemnej mazelonce, z jasną haftowaną zapaską, na głowie ma niewielki mirtowy wianuszek, a w ręku książeczkę do nabożeństwa.

Chustka

obowiązkowa dla zamężnych kobiet

Jakła

czarna, lśniąca z dwoma rzędami guzików

Jakielka

*dziecko w białym kaftaniku, z ozdobioną
wstążkami czapeczką na głowie*

Zapaska

w wielkie, kolorowe kwiaty

Kiecka

szeroka, fałdowana

Zdjęcie dokumentujące być może chrzciny w śląskiej rodzinie. Na kolanach matki leży niemowlę w białym kaftaniku, z ozdobioną wstążkami czapeczką na głowie. Matka ma na sobie lśniąca jaklę z dwoma rzędami guzików, szeroką fałdowaną spódnicę i zapaskę w wielkie kolorowe kwiaty. Na głowie ma zawiązaną z tyłu chusteczkę, jak przystało mężatce. Dłoń przytrzymująca nóżki dziecka prezentuje ślubną obrączkę.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

*Plisowana
sukienka*

Jakła

*zimowa, plisowana, wykonana z pluszu
z dwoma rzędami guzików*

Zapaska

ciemna, podkreślająca powagę stroju

Matka i jej nieco starsze, może roczne dziecko w plisowanej sukieneczce. Matka ma na sobie zimową jakłę z „plisu” – pluszu, z dwoma rzędami prawdopodobnie metalowych guzików. Na takie odzienie mogły sobie pozwolić tylko bogate gospodynie. Powagę stroju podkreśla dodatkowo ciemna zapaska.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Jakła

ciemna z lśniącej satyny

Chusta

pasista z frędzlami

Zapaska

w wielkie kolorowe kwiaty

Zdjęcie powstało z okazji uroczystości I Komunii św. Przedstawia matkę i jej dwóch synów, z których starszy trzyma ozdobioną mirtę i białą serwetkę gromnicę oraz książeczkę do nabożeństwa. Mirtowy bukietik zdobi także klapę ubrania. Obaj chłopcy mają białe koszule z wykładanym kołnierzem oraz krótkie spodnie zaprasowane na kant. Ich marynarki są wzorowane na męskich garniturach. Do tego ciemne pończochy i lśniąco sznurowane trzewiki. Matka nosi ciemną jaklę z lśniącej satyny, zapaskę w wielkie kwiaty, na ramiona zarzuca pasiastą chustę z frędzlami. Gładko przyczesane włosy z przedziałkiem pośrodku nie każdej kobiecie dodawały urody.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

*Chustka
"purpurka"*

Żywotek

krótki gorsecik zapinany na haftki

Kabotek

*biała bluzka z rękawami do łokci,
wykończonymi koronką*

Chusta

z frędzlami

Zapaski

piękne kwieciste fartuchy

Śląski strój ludowy nie jest jednakowy na całym terytorium. Oto stroje z przemysłowej części Śląska, prawdopodobnie z okolic Katowic. Charakterystycznym elementem tego stroju jest „kabotek” – biała bluzka z rękawami do łokci, wykończonymi koronką, oraz z okrągłym koronkowym kołnierzem przy szyi. Do spódnicy doszyty jest „żywotek” – rodzaj krótkiego gorseciku zapinanego na haftki. Wszystkie trzy kobiety mają piękne kwieciste zapaski. Na ramionach dwie z nich noszą jasne chusty z frędzlami. Na głowach mają chustki, być może czerwonego koloru, tzw. „purpurki”. Każda z nich ma także po kilka sznurów koralików. Spod szyi spływają długie kolorowe wstążki.

*Kobiece tajemnice
Karolinki*

Jakla

czarna, dostojna, z lśniącej satyny

Zapaska

piękny kwiecisty fartuch

Z biegiem lat nasza Karolinka coraz bardziej upodabniała się do starszych Ślężaczek, ubranych w świąteczny strój do kościoła, na wesela, na inne uroczyste okazje. Kobiety takie widywano w Opolu i na podopolskich wsiach jeszcze nie tak dawno temu. Mówiło się o nich czasem, że „wyglądają jak moja starka, jak moja oma”. Ubrane w szerokie, ciemnego koloru spódnice, luźne jakle, z chustkami na starannie uczesanych głowach, w lśniącem obuwii, były żywym przykładem wciąż obecnej dawnej tradycji. Były wspomnieniem tych młodych, pięknie i dostojnie wyglądających dziewcząt, których fotografie zapętniają nasz katalog.

Kobiece tajemnice Karolinki

